

Vzdělávací LISTY

01 | BŘEZEN 2019

Při stávce v BRATISLAVĚ
Sokolové nakládají uhlí by Národní divadlo mohlo odjetí.

**SOKOLSKÁ POMOC VZNIKAJÍCÍ
REPUBLICCE DOMA I V ZAHRANIČÍ**

3-4

TRIANONSKÝ MÍR

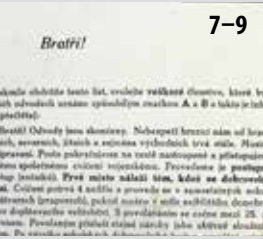
Cestou k trianonskému míru

5-6

ZÁJEZD NA SLOVENSKO

První sokolský zájezd na Slovensko

7-9

SOKOLSKÁ MOBILIZACE

První velká sokolská mobilizace v roce 1919

10-12

ČERVNOVÉ BOJE

Červnové boje na Slovensku

13-14

NA VLASTNÍ ÚTRATY

Na vlastní útraty – podpora od amerických Čechoslováků

15

PSALO SE

Psal se v policejních protokolech a tisku před sto lety

Vážení čtenáři,

v tomto čísle si již naposled připomeneme události, které se děly v letech 1918–1919. Těmto revolučním rokům se věnovalo zřijové číslo, které vzpomínalo na padlé legionáře v bojích s bolševiky na Sibíři a úlohu sokolstva po 28. říjnu, kdy okamžitě začaly vznikat sokolské stráže a starosta Sokola Josef Scheiner byl jmenován generálním inspektorem čs. branné moci. Jen co byly sokolské stráže v prosinci oficiálně zrušeny, jejich místo nahradily vznikající dobrovolné jednotky především z řad členů Sokola a DTJ, tzv. pluky stráže svobody. Jim bylo věnováno prosincové číslo Vzdělavatelských listů a v tomto tématu pokračujeme.

Jak už název předesílá, cílem čísla je opět zdůraznit pomoc Sokola při zrodu nové republiky. Jedním článkem se vrátíme ještě do období první světové války, kde se věnujeme podpoře amerických Čechoslováků, ať už finančně přímo Tomáši Garriguovi Masarykovi a jeho týmu, nebo organizování náborů do čsl. zahraničního vojska a armád států, v nichž naši krajané žili. Stěžejní událostí je první velká sokolská mobilizace, která byla svolána kvůli urgentní potřebě pomoci při osvobození Slovenska v bojích s Maďarskou republikou rad. Díky tomu se dodnes v archivech dochovaly seznamy mužských členů Sokola. Kdo se k mobilizaci nedostavil, byl z ČOS vyloučen. Česká obec sokolská tak ukázala, že je schopna během chvíle poslat na obranu republiky mnoho disciplinovaných sokolů. Další článek se věnuje opět plukům stráže svobody, a to právě v nejhroších dnech, kdy na hranicích s Maďarskem probíhaly tvrdé boje. Sokolové sice měli většinou úlohu zásobovací a logistickou, přesto se někteří dostali do přední linie a zaplatili za to i životem. Úvodní článek shrnuje především politické zákulisí a události, které se děly na poli diplomatickém, a vysvětluje, co způsobilo, že se o Slovensko muselo bojovat a proč během největšího střetu došlo k příměří. Zde bych chtěla vyzdvihnout, že po společných minulých číslech Vzdělavatelských listů s Vojenským historickým ústavem Niposem-Artamou a Národním technickým muzeem i toto číslo vznikalo na základě spolupráce, tentokrát s Masarykovým ústavem a Archivem Akademie věd ČR, který do časopisu přispěl dvěma články, a především jsme z jeho fotoarchivu mohli využít unikátní fotografie k výpravě sokolstva do Bratislavy, zachycené průvody v Americe a další obrazové materiály. Nutno doplnit, že zaměstnanci tohoto ústavu se na nás v minulosti také badatelsky obrátili. Přeji vám zajímavé čtení rozšířeného šestnáctistránkového vydání.

**Kateřina Pohlová,
jednatelka Vzdělavatelského odboru
České obce sokolské**

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 332, e-mail: zkubin@sokol.eu
Redakce: Zdeněk Kubín, Kateřina Pohlová | Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718 | Na titulní straně fotografie MÚA AV ČR, fond TGM, sign. Odb12-1-028 Slavnostní dny v Bratislavě 4.-5. února 1919. Sokolové nakládají uhlí do lokomotiv.

CESTOU k trianonskému míru

„Prohráli jsme válku, teď je nejdůležitější neprohrát mír.“ Tuto známou větu pronesl hrabě Mihály Károlyi 16. října 1918 v uherském parlamentu, přičemž v oné chvíli byl se svým reformním a demokratickým názorem v opozici, ale domácí i mezinárodní situace brzy vyústily v astrovou revoluci a 31. října ho král Karel jmenoval novým předsedou vlády. Od té chvíle se Károlyi všemi prostředky snažil udržet integritu Uher a zabránit vstupu dohodových vojsk na území svatoštěpánské koruny.

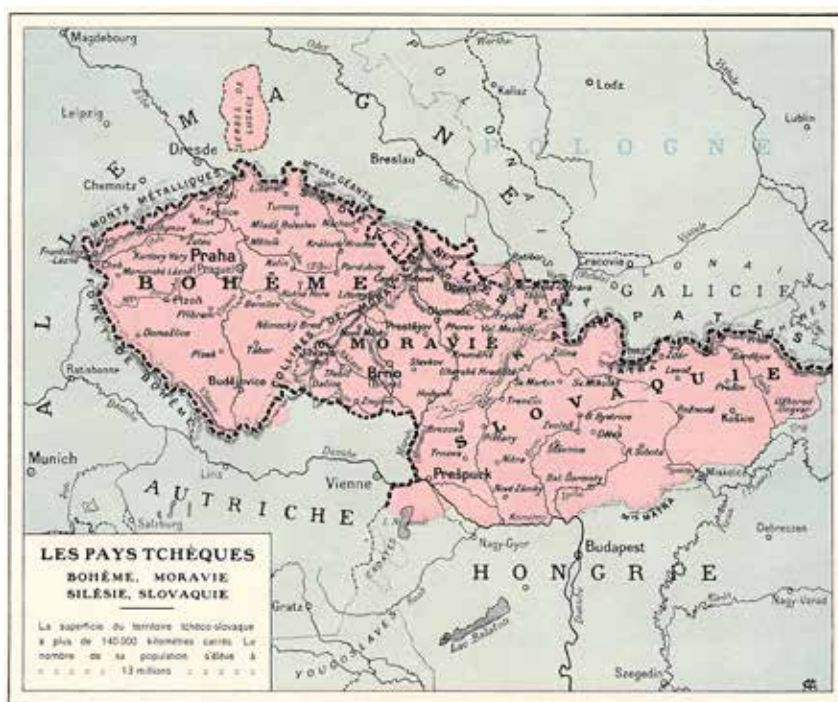
3. listopadu došlo k podpisu příměří s Rakousko-Uherskem v italské Padově, a když pak o čtyři dny později přijel francouzský generál Franchet d'Esperey do Bělehradu a předal maďarské delegaci podmínky příměří, byli delegáti zklamáni zjištěním, že jednou z nich bylo i právo na sebeurčení pro národy Uher a ustanovení o právu vojenského zásahu Dohody v případě nepokojů a pronásledování nemaďarských národů. Ale ani slovo o garanci územní celistvosti Uher až do rozhodnutí mírové konference, kterou Maďaři požadovali. Pod tlakem situace, která vznikla po překročení uherských hranic srbskou armádou a vstupu čsl. vojska na západní Slovensko, nicméně nakonec maďarská reprezentace 13. listopadu 1918 smlouvu podepsala. Zároveň však činila vše pro to, aby Uhry v jejich historických hranicích udržela. Již 2. listopadu bylo vydáno nařízení o formování maďarské národní gardy a občanské stráže a v okamžiku podpisu dohody o příměří vyhlásila mobilizaci ročníků 1886–1900, a to včetně území Slovenska. Vznik a uznání samostatného státu Čechů a Slováků totiž sice byly nezpochybnitelným faktem, ale území Slovenska ještě nebylo konkrétně určeno.

A obě strany se snažily dosáhnout takového fait accompli, které by jim pro další politická jednání poskytlo co nejlepší výchozí pozici.

25. listopadu dohodl Edvard Beneš s francouzským ministrem zahraničí Stephenem Pichonem prozatímní demarkační čáru. Vojenské špičky Dohody ji však ještě neodsouhlasily, což se ukázalo jako zásadní pro další vývoj situace. Pražská vláda totiž bez Benešova vědomí vyslala do Budapešti svého

delegáta Milana Hodžu, aby vstoupil s Maďary v jednání a pokusil se zklidnit situaci a získat čas. Situace Čechoslováků na Slovensku se trochu změnila poté, co 3. prosince gen. Foch adresoval maďarské vládě nótu, v níž bylo uvedeno, že čsl. vojsko je uznáno za vojsko spojenecké a jako takové má právo v zájmu zajištění podmínek příměří obsadit území Slovenska. V nótě se zároveň maďarská strana vyzývala k bezodkladnému stažení svých vojsk.

Vzhledem k neexistenci historických hranic Slovenska a nespécifikováním linie, za kterou by měly maďarské jednotky ustoupit, chopil se Hodža iniciativy a 6. prosince dojednal s maďarským ministrem války Albertem Barthou demarkační čáru vedoucí od Devína přes Pezinok, Sereď, Nové Zámky, Lučenec, Margecany, Trebišov a Humenné k hranicím Polska. Způsobilo to malé diplomatické zemětřesení v Praze i v Paříži, protože území

Mapa připojená k memorandu č. 2 *Les revendications territoriales de la République tchéco-slovaque* z prosince 1918, zobrazující jednu z představ o budoucí podobě Československa. Originál v MÚA AV ČR, fond Černý Adolf, odd. Veřejná činnost – Mírová konference, neusp.

ji vymezené bylo menší, než co oficiální čsl. diplomacie požadovala, a Maďaři pochopitelně usilovali tuto dočasnou vojenskou úmluvu transformovat v diplomatickou a státoprávní. Urychleně proto bylo tlačeno na představitele Dohody, aby jako jediní v této věci povolání určili definitivní delimitační linii, respektive v hrubých obrysech budoucí hranici, než o ní rozhodne mírová konference. To se stalo nótou z 21. prosince 1918, předanou maďarské vládě o tři dny později, a specifikované území, z něhož se měla maďarská vojska a administrativa stáhnout, v podstatě vycházelo z předchozího listopadového ujednání mezi Benešem a Pichonem.

S představou opanování Slovenska Čechy, které začalo 4. listopadu 1918, kdy první československé vojenské oddíly vstoupily do Skalice, Holíče a Malacek, se však nechtěli smířit nejen Maďaři, ale ani někteří Slováci. Ostatně k prvnímu odporu proti českým snahám došlo již v prosinci 1918 na Spiši, kde o vyhlášení samostatného státního útvaru usilovali spišští Němci. Respektive zpočátku jednali o autonomii ve svazku s Uherskem, ale když jejich volání nebylo vyslyšeno, následovalo v dalším kroku proklamování Selbstständige Zipser Republik na shromáždění v Kežmarku dne 9. prosince 1918. Situace separatistů však nebyla zrovna ideální, protože od západu postupovala čsl. vojska a od severu polské jednotky. 11. prosince proto představitelé spišských Němců v Liptovském Mikuláši dojednali s místním výborem Slovenské národní rady spojení a akceptování československé správy nad územím Spiše. Ve stejný den vznikl další státní útvar s jepičím životem – Slovenská ľudová republika, jejíž

představitelé chtěli dosáhnout co nejužšího propojení s Maďarskem a jeho podpory ve snaze o udržení své existence. Tě se jim však nedostalo, a když pak během prosincového postupu na východ, který po přisunutí posil zahájilo čsl. vojsko, padla 29. prosince i celá Slovenská ľudová republika. O den později byl zahájen útok na Bratislavu a 20. ledna bylo možno konstatovat, že v podstatě celé území Slovenska je pod československou kontrolou.

Nastalo krátké období relativního klidu, v němž začala pařížská mírová konference, která měla definitivně rozhodnout o nové podobě Evropy. Když pak v březnu 1919 podplukovník Vix předal maďarské vládě nótu Dohody s určením nové demarkační linie, která měla být definitivní maďarskou hranicí a znamenala pro nový stát ztrátu Sedmihradská, Slovenska i Chorvatska, došlo v Budapešti k jejímu odmítnutí a demisi vlády. Na její místo nastoupili socialisté s komunisty, kteří 21. března vyhlásili Maďarskou republiku rad. Československo a Rumunsko reagovaly v dubnu intervencí, ale vojenský zásah se však nevyvíjel podle představ a 20. května přešli Maďaři do protiútoků a obsadili velkou část jižního Slovenska, kde 16. června vznikla Slovenská republika rad.

Na znovudobytí ztraceného území byly mobilizovány všechny rezervy a soustředěným tlakem vojenským i diplomatickým se podařilo přimět představitele MRR k zasednutí k jednacímu stolu. Důležitým momentem také bylo rozhodnutí mírové konference o definitivní podobě čsl.-maďarské hranice ze dne 12. června. O dvanáct dnů později bylo uzavřeno příměří a 1. července došlo

Vojenská přísaha na Pražském hradě 11. června 1919 v souvislosti s vpádem Maďarů na Slovensko. Na balkoně vedle prezidenta Masaryka stojí gen. M. Pellé, šéf francouzské vojenské mise v ČSR. Originál v MÚA AV ČR, fond ÚTGM I, sign. 2846/1.

v Bratislavě k podepsání ujednání o odchodu maďarského vojska mezi reprezentanty ČSR a MRR. Na plnění podmínek ultimáta měly dohlížet vojenské mise složené z amerických, britských a francouzských důstojníků s právem volného pohybu po celém území Slovenska. 7. července pak vstupem československého vojska do Košic skončila také Slovenská republika rad.

Přibližně o rok později, 4. června 1920 v půl páté odpoledne, podepsali maďarští delegáti Ágost Benárd a Alfréd Drasche-Lázár ve Velké galerii paláce Grand Trianone mírovou smlouvu. Její znění ratifikoval maďarský sněm 13. listopadu 1920, za československou stranu pak senát a poslanecká sněmovna. Tím de iure skončila válka mezi ČSR a Maďarskem o slovenské hranice. Nicméně jejich definitivní podoba se ustálila až poté, co 10. dubna 1926 ukončila svou činnost delimitační komise, která řešila drobné úpravy vedení hraniční linie.

*Jan Chodějovský
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.,
Praha*

Podpis mírové smlouvy s Maďarskem v Grand Trianonu 4. června 1920. Sedící zleva Á. Benárd, A. Drasche-Lázár, Š. Osuský a E. Beneš. Originál v MÚA AV ČR, fond EB IV/3, sign. 89.

Maďarští delegáti opouštějí palác Grand Trianon po podpisu mírové smlouvy. Originál v MÚA AV ČR, fond EB IV/3, sign. 91.

První sokolský zájezd na Slovensko

Stráž u hraničního mostu v Bratislavě (únor 1919). Originál v MÚA AV ČR, fond TGM, sign. Odb12-001.

„Maďarské kruhy dodnes nechápou, jak bylo možno, aby během dvou dnů Praha vyslala do Bratislavy takovou armádu sokolů při nastoupení vlády pro Slovensko.“
Věstník sokolský, 1922.

Po vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 byla situace na Slovensku dost komplikovaná. Slovenské obyvatelstvo se sice spontánně přihlásilo k novému státu, ale na bývalém uherském území stále žili Maďari a Němci. Nová vláda v Budapešti v čele s M. Károlyim dávala jasně najevo, že se nadále považuje za vládu starého Uherska, a dělala vše proto, aby nedošlo k jeho rozpadu. Na Slovensku stále existovala a fungovala bývalá uherská správa – četníci, vojáci, župani, úředníci, železničáři, poštáři, kteří nesouhlasili s novým zřízením a poslouchali příkazy z Budapešti. Nově vzniklé dočasné Národní shromáždění vyslalo na Slovensko vojenské skupiny, které postupně osvobodily města

od maďarské nadvlády. Koncem roku byly v českém držení Košice a na Nový rok 1919 i Bratislava. Vše probíhalo s podporou Dohody. Pomocí vojska začala na Slovensku působit i prozatímní vláda, v jejíž čele stál Vavro Šrobár s funkcí ministra pro správu Slovenska (byl také starostou v únoru v Bratislavě vzniklé Masarykovy sokolské župy). Br. Šrobár sídlil nejdříve ve Skalici (zde vznikla první sokolská jednota na Slovensku), pak v Žilině a z kraje února se rozhodl přesídlit do Bratislavy, která se stala hlavním městem Slovenska. Přestěhovat se krátce po obsazení do Bratislavy neslo s sebou i značná rizika. Prozatímní vláda si naplánovala slavnosti, při kterých hrozilo, že obyvatelstvo nesouhlasící se vznikem Československa se bude pokoušet všemožně sabotovat slavnosti. Bylo rozhodnuto požádat o pomoc sokoly.

Už se smrákalo, když pomalu končilo zasedání Výboru ČOS v neděli 2. února. Asi hodinu po zasedání starosta ČOS br. Scheiner obdržel telegram od slovenského župana Samuela Zocha tohoto znění:

„Žádáme z Prahy 500 sokolů do Bratislavy na útraty vlády kvůli pořádku a na uvítání slovenské vlády v Bratislavě, na den 4. února t. r.“ Krátce nato začaly chodit další telegramy se stejnou žádostí. Rozhodnutí padlo ihned. Pojede se. Lhůta k mobilizování sokolstva nebyla delší než 10 hodin. Ještě v noci oslovili redakci Českého slova a poslali telegramy do větších jednot. V pondělí dopoledne si i v zapadlejších částech republiky sokolové šeptali: „Vzhůru na Slovensko.“ Během několika hodin již čekalo na další pokyny na 2480 sokolů. Takovou rychlou mobilizaci a ochotu členů nikdo nečekal. I kdyby se nakonec neodjelo, již toto byl sokolský úspěch. Po osmnácté hodině vyjely z Prahy vlaky, které cestou nabíraly další sokoly. Ti se do Bratislavy dostali o čtrnácté hodině následujícího dne. Na nádraží je ale nikdo z organizátorů nečekal, nikdo jim nesdělil další pokyny. Probíhala všeobecná stávka a protest části obyvatel proti československé vládě. V té době již vláda slavnostně vjela do města. Vedoucí

bratři obíhali Bratislavu, aby se jim dostalo odpovědí, co dál. Nakonec se z nádraží přes 2000 sokolů vydalo do dělostřeleckých kasáren, které stály kousek za městem, kde měli mít zázemí. Skutečnost byla ale jiná. Maďarské jednotky vše rozmlátily, chyběla kamna, okna byla vytlučená a všude zima. Z fotografií je patrné, že Bratislava v té době byla ještě zasněžená. V kuchyni se připravovalo jídlo jen pro 400 dobrovolníků a stále nebyl v okolí nikdo, kdo by podal bližší informace. Ve městě právě probíhalo slavnostní představení Národního divadla. Divadlo bylo poloprázdné, jelikož Němci a Maďaři schválně skoupili část vstupenek a pak nepřišli. Po dlouhém shánění odpovědné osoby se nakonec vyslanci setkali přímo se Samuelem Zochem. Ten patřil mezi skupinu československých politiků a úředníků, kteří přebírali moc na Slovensku. V únoru 1919 byl županem v Bratislavě. Omlouval se jim a vysvětloval nepřítelův situace. Pasivní rezistence přešpurských (bratislavských) obyvatel, kteří ten den stávkovali, zapříčinila, že organizátoři předem určené sokolům museli zastávat jiné práce. Bratislavský župan ihned nařídil dát vyhladovělým a zmrzlým sokolům alespoň základní potraviny. Bylo rozhodnuto, že bude lepší, když část sokolů, přibližně 800 mužů, se obratem vrátí do Česka. Vlak měl vyjet v sedm hodin večer, ale lokomotiva nakonec přijela

Sokolské jednotky s prapory. Originál v MÚA AV ČR, fond TGM, sign. Odb12-1-012.

o sedm hodin později. V zimě a ve tmě, elektřina byla odstrážena, pochodovali bratři po nádraží, aby se zahřáli. I přes hrozící nebezpečí sabotážních útoků se nikomu nic nestalo a ve večerních hodinách následujícího dne muži přijeli do Prahy.

Ostatní sokolové, kteří zůstali, se snažili najít si ubytování a jídlo, kde všude se dalo. Navštívili divadlo a zúčastnili se slavnostní přísahy domácího pluku. Během ceremonie s proslovy členů vlády zaznívaly pochvalné a děkované vzkazy směrem k sokolstvu. „Vy jste přišli, abyste podali pomocné ruky národu slovenskému,

abyste řekli, že jsme jeden národ v boji, utrpení a práci. Děkuji vám za disciplínu, kterou jste přinesli a s kterou obstojíme se ctí před celým světem,“ pronesl ministr spravedlnosti František Soukup. Před odjezdem měli bratři ještě několik hodin času, aby si prošli Bratislavu. Vyjeli o páté hodině odpolední. Vozy byly studené a topení nefungovalo. Lokomotiva často stála delší dobu v nádražích, i se stalo, že několik bratrů si zaskočilo v Břeclavi do restaurace na čaj a vlak jim mezitím ujel. Po pětadvacetihodinové jízdě vlak konečně dojel do Prahy na Masarykovo nádraží.

Na úvodní fotce vidíme, jak bratři pomáhají nakládat uhlí do vagonu, aby mohli členové Národního divadla odjet zpět do Prahy. Na jiné vidíme bratry, jak se fotí s dělem. V kronikách jednot občas zahlédneme poznámku, že se sokolové vraceli ze Slovenska roztrpčením a s pocitem marnosti nad ztraceným časem. Ačkoli během příjezdu nové vlády a s tím spojených slavností nedošlo k žádným větším překážkám, sabotážím ani jiným výtržnostem z řad prouherských obyvatel, je potřeba zdůraznit, že samotný příjezd a přítomnost více než 2000 sokolů mohly paralyzovat připravované protivládní akce.

Sokolové u děla italských legionářů. Originál v MÚA AV ČR, fond TGM, sign. Odb12-1-027.

Kateřina Pohlová,
historička ČOS

MOBILIZACE VE VZPOMÍNKÁCH JEDNOT

„Na první výzvu přihlásilo se z naší jednoty 47 bratří, z nichž jako první nastoupili službu ti, kteří měli vojenský výcvik, tj. 24 bratří. Tito působili potom v Levoči, kde byli přiděleni ke strážní službě. Nato následoval odvod členstva od 20 do 50 let. U nás konány odvody pro celý okres; pro naši jednotu určen 16. červen 1919. Z naší jednoty dostavilo se k odvodu celkem 321 bratří. Z nich obdrželo klasifikaci A 100, B 159, C 52. Sokolskou povinnost vykonali všichni kromě 3, kteří podle pozdějšího oznámení ČOS nebyli povinni se dostavit k odvodu. Na druhou výzvu nastoupilo na zavolání ČOS dobrovolně 31 bratří, kteří prodělali výcvik ve zbraní v Praze, působivše potom v Bratislavě a při obsazování bratislavského předmostí.“

Sokol Pardubice

„Ve dnech 3.–7. 2. 1919 účastnilo se našich 14 členů v kroji při nastolení čl. vlády v Bratislavě. Bohužel, již v prvních dnech června Maďaři zákeřně vpadli do tamních krajů, doufajíce, že lehce přemohou naše malé nepřipravené pohotovostní vojenské síly a znovu Slovensko uchvátí. I zde zakročilo sokolstvo celou vahou své organizace a vypravilo své šiky, nakvap ozbrojené, na pomoc. Již 5. června odjelo tam od nás 8 bratří.“

Sokol Kralupy nad Vltavou

„Sokolstvo se mobilizuje a dává své služby republice, která odráží hordy maďarské. ČOS nařídila sokolské odvody. V naší jednotě byly 14., 15. a 20. května. Ke cti členstva lze zapsati, že dostavili se téměř všichni bratři v počtu 202 mimo dva bratry, kteří byli z jednoty vyloučeni. Prohlídku konali bratři Dr. Hykyš a Dr. Brabec. Na první výzvu ČOS nastoupilo brannou službu vojenskou na Slovensku 16. června 11 bratří, a to: Vil. Kment, J. Vokůrka, Dr. Meisner, Jindř. Kocman, Miloš Svoboda, Josef Vencovský, Jarosl. Strádal, V. Bedrníček, Fr. Vencovský, Fr. Bukovský a Karel

Mareš. Správní výbor rozloučil se s bratry na nádraží, sestry zasypaly je květinami a odevzdaly jim čestnou vlajku. Na druhou výzvu ČOS nastoupilo k výcviku u I. pluku Stráže svobody 15 bratří, z nichž bylo později 8 propuštěno. Ostatní pro výcviku konali službu na Slovensku. Byli to bratři: Maudr, Hýsek, Sedlmajer, Čapek, Náhlovský, Seiner a Novák. Vrátili se všichni 22. září...“

Sokol Německý Brod (Havlíčkův Brod)

„V komisích odvodních byli členové správního a technického předsednictva župy a pak lékař, sokol. Odvody v naší obci konány u Červenků dne 12. a 13. června 1919 a v komisích zasedali bři: Ressler Antonín, jako člen správního předsednictva župy, a Procházka Václav, člen župního předsednictva technického. Pak lékaři br. Dr. Richter Karel a Dr. Lejčar Frant. Odvody šly hladce a každý spěchal, aby byl odveden. K odvodu se dostavilo celkem 227 bratří, z těchto odvedeno bylo 131, neodvedeno 96. Mezi odvedenými bylo 23 členů cvičících. Odvedení měli býti podrobeni výcviku, ale to se stalo jen v několika případech. Z naší jednoty podrobil se výcviku bratr Kučera Eman.“

Sokol Vršovice

„Při sokolských odvodech, které byly konány na obranu Slovenska při maďarském vpádu na Slovensko, bylo odvedeno 67 bratří z jednoty. Následkem odchodu mnohých cvičenců na Slovensko bylo odvoláno veřejné cvičení.“

Sokol Zbraslav nad Vltavou

„Na výzvu ČOS k obraně ohroženého Slovenska přihlásilo se dobrovolně k vojenské službě 10 bratří: Jovič Vladimír, Venc

Fr., Melnický Jindřich, Podzimek Jaroslav, Stehlík Fr., Bílek Fr., Precilík Jos., Klouček Ludvík, Bartoš Fr. a Jindra Bohumil, kteří okamžitě uposlechli výzvy k nastoupení a prokázali tak skutkem své opravdové sokolství.“

Sokol Vamberk

„Náš mladý nově se tvořící stát byl ve svém začátku ohrožen vpády maďarských hord, proto na výzvu ČOS byl mobilisován sokolský prapor, do kterého dne 4. srpna 1919 odjelo s bratrem náčelníkem 6 členů jednoty, aby bránili ohrožené hranice Slovenska.“

Sokol Bučovice

„Čtvrtý prapor byl sestaven z členstva 16 sokolských žup z Čech pod vedením Miroslava Jiráska a Svatopluka Svobody z vinohradské jednoty a pátý prapor vypravili sokolové z Moravy. Čtvrtý prapor pod vedením Miroslava Jiráska odjel na Slovensko v polovině června 1919. Pobočником velitele byl ustaven rovněž člen vinohradské jednoty Svatopluk Svoboda. Již v průběhu cesty musel velitel zakročiti s nesmlouvavou rozhodností proti zpronevěře některých členů praporu (krádež 3000 cigaret, kterou se zákrokem velitele podařilo napravit) i proti armádní složce, jejímž úkolem bylo vybavit prapor výstrojí a výzbrojí (v tomto případě byla sice náprava nedostatků slíbena, avšak sliby nebyly splněny). Stejně nevlidné bylo prostředí ubytovny v Žilíně, ve které byl prapor ubytován. Zde na rozhodný zákrok velitele došlo k nápravě.“

Sokol Královské Vinohrady

Marcela Janouchová,
Vzdělávatelský odbor ČOS

Manifestace pražské posádky 11. června 1919 na nádvoří Pražského hradu po vpádu Maďarů na Slovensko. Originál v MÚA AV ČR, fond ÚTGM I, sign. 2848.

Červnové boje na Slovensku

Co jim předcházelo

Na straně Dohody navrhl již 27. března francouzský maršál Foch návrh tažení proti Budapešti, jehož se měla zúčastnit československá a rumunská armáda. Než k tomu ale oficiálně došlo, překročila 16. dubna demarkační čáru rumunská vojska s cílem využít situace a anektovat další maďarské území. Rumuny následovala i československá vojska, usilující o obsazení Podkarpatské Rusi a posunutí demarkační linie na vojensky lépe hájitelné hranice. Na počátku jim čelila jen několikatisícová maďarská Rudá armáda, které pod soustředěným náporům Rumunů a Čechoslováků nezbylo než

ustupovat, ale během měsíce se jí podařilo reorganizovat a pod vedením bývalých důstojníků císařské a královské armády přetransformovat ve dvousettisícový sbor. Tato masa přešla do protiútoků poté, co 2. května 1919 zastavili Rumuni, bojující nyní se sovětským Ruskem o Besarábii, své vojenské operace proti Maďarské republice rad. A postupovala velmi snadno vpřed. – 2. června padly Nové Zámky, 6. června pak Košice a o tři dny později Prešov.

Francouzská mise

V čele čsl. vojsk vystřídal italskou misi mise francouzská. Její nový šéf generál Maurice Pellé zkonsolidoval

československou armádu, vynutil si její posílení a dostatečné materiální a podařilo se mu postup Maďarů zastavit a následně přejít do protiofenzivy. Pro posílení jeho pravomocí vyhlásil ministr s plnou mocí pro Slovensko Vavro Šrobár 5. června na území Slovenska vojenskou diktaturu. Pellé požadoval obnovení rumunské ofenzivy a zároveň tlačil i na politiky v Paříži. Výsledek se brzy dostavil a už 7. června zaslal francouzský prezident G. Clemenceau do Budapešti nótu, v níž pod hrozbou všeobecného útoku Dohody požadoval stažení maďarské armády ze Slovenska za demarkační linii. 10. června centrální řídicí rada Maďarské republiky

Obrněný vlak Brno II. vyhozený 20. 6. 1919 u Nových Zámků

Sokolské ženy pražských žup věnovaly 25. 2. 1919 I. pl. SS prapor.

rad sice nótu oficiálně přijala, ale bojové akce zastaveny nebyly. Pod pokračujícím soustředěným nápořem československých a rumunských vojsk spojeným s tvrdým postojem Dohody nezbylo Maďarům než přijmout klid zbraní, který k 24. červnu 1919 skutečně nastal, a začít se stahováním maďarských vojsk ze slovenského území. K podepsání ujednání o průběhu vyklizení Slovenska mezi reprezentanty ČSR a MRR došlo 1. července v Bratislavě. Maďarské vojsko a komunističtí funkcionáři a úředníci dostali tři dny na to, aby Slovensko opustili.

Zapojení sokolů

Do bojů se ze všech pluků Stráže svobody nejvíce zapojil I. pluk, do kterého se přihlásilo do konce června 1527 sokolů

a členů DTJ. V Praze zemřel jeden bratr, na Slovensku padlo 18, utonuli 2, na nakažlivé nemoci zemřel 1, po rozpuštění pluku zemřeli na zranění 2, celkem měl I. pluk SS 24 padlých. 68 mužů bylo v poli raněno a 175 na Slovensku vážněji onemocnělo, do maďarského zajetí padlo 8 bratří. Československým válečným křížem bylo vyznamenáno za udatnost 63 bratří, in memoriam 9. Plukovní prapor byl dekorován v roce 1932 na IX. všesokolském sletě. Právě kvůli maďarskému obsazování Slovenska vyhlásila Česká obec sokolská mobilizaci všech mužských členů, někteří z nich stihli na Slovensko odjet ještě před uzavřením míru. Členové dalších pluků Stráže svobody sice nebojovali v předních liniích, zato hráli důležitou roli při jiných úkolech spojených s vojenskými taženými.

Nejlépe to shrnul generál Pellé ve své řeči k sokolstvu na sletu ve Znojme, stejně tak i generál Hennoncque.

Generál Pellé

„Jako vrchní velitel československých vojsk jsem povinen veřejně poděkovati sokolstvu za ušlechtilou podporu poskytnutou mi u příležitosti poslední války na Slovensku. V nejvážnější chvíli dostavilo se k výzvě vašeho starosty 10 000 dobrovolníků, mužů to prostých každé povinnosti vojenské. 10 000 sokolů každého věku a všech vrstev společenských bez váhání a bez výhrad postavilo se do služeb ohrožené vlasti a bylo ochotno pro ni i život obětovati. Nebylo času dát těmto zmužilým lidem dokonalý výcvik vojenský, který by nám byl umožnil učiniti z nich skutečné vojsko bitevní. Pověřil jsem je proto choulostivým úkolem za

Sokolští dobrovolníci z Poděbrad rukující po mobilizaci v červnu 1919

Stráž mostní roty I. sokolského praporu na bratislavském mostě v červnu 1919

Polní stráž I. pl. SS na demarkační čáře v Petržalce v srpnu 1919

Popis osoby, která jede na dovolenou

Major Bonneau s praporem 16. 6. 1919 u Kertě

daných okolností obzvlášť nevděčným, totiž udržovati pořádek a kázeň na spojovacích liniích armády a ve městech na frontě, kde se nepřátelská propaganda pokoušela podněcovati obyvatelstvo proti nám. Jsem přesvědčen, že litovali, že jich nebylo použito v první linii, a že se domáhali cti, aby byli poslání do boje. Rozkazy vojenského velitelství však určily je pro úkol, kde nemohli být nahrazeni a kde prokázali armádě neocenitelné služby. Okolnosti daly jim ostatně příležitost, po které toužili, aby se mohli osvědčiti. Nepřátelský oheň jich

neušetřil. Hrdinům, kteří padli, posílám výraz úcty republikánské armády.“

Generál Hennoncque

„Sokolové byli používáni jednak k doplnění četnictva a policie, jednak i ke kontrole a dozoru politickému a konečně i jako zadní voje ku zajištění zázemí a pozadí armády, bude-li vojenská situace tuto nesnadnou úlohu vyžadovati následkem pochybného stavu ducha ve vojstě, dále ku střežení vojenských budov a cest, a posléze velmi často jako poslové na kolech neb motocyklech.

Pro věc národní vykonali služby bez konkurence neocenitelné, zakládající jednoty sokolské a utvrzující svazky mezi armádou a obyvatelstvem pořádáním tělocvičných slavností a uměleckých vzdělávacích podniků. Sokolové dali všem – vojsku i obyvatelstvu – nejlepší příklady vlastenectví, obětavosti a kázně, jejich vystupování a počínání bylo velmi řádné, přesnost a upřímnost jejich pozdravu byla zvlášť pozoruhodná.“

Doplnit jméno autora článku: Kateřina Pohlova, historička ČOS

Z pramenů: Kronika I. pluku Stráže svobody

Úterý 17. 6. Po půlnoci stáhly se 5. rota leg. a 1. rota SS se třemi kulomety do vicin západně od obce a postaven řetěz polních stráží. Když se rozednělo, rozvinul se po celém úseku skupiny Bonneaua útok maďarské divize. Bubnová palba nepřátelských baterií hledala naše opěrné body, aby odtud vypudila obránce. Rudé oddíly podnikly také útok na naše polní stráže ve Velkých Ludincích. Tyto se před přesilou stahovaly do obce, odkud však byly přepadeny zezadu střelbou bolševiků, poschovaných přes noc ve vinných sklepích. Zatímco polní stráže obklopeny nepřítelem upoutaly na sebe většinu jeho sil, podařilo se rotmistru Jirsovi hlavním jádrem oddílu ustoupiti západním směrem až k lesu, který však již byl obsazen Maďary. Naši byli překvapeni kulometným ohněm, stáhli se asi jeden kilometr dozadu a pak vedeni opatrně rotmistrem Jirsou obešli pravé křídlo nepřítele a probili se trojnásobným řetězem jeho postupujících polních hlídek. Za přestřelk s několika těžce i lehce raněnými, nesenými kamarády, dostal se oddíl do Čuže, obec však již byla naším vojskem vyklizena, a proto nastal další pochod neznámou krajinou bez map v trapné nejistotě směrem na Nové Zámky. Bohužel řada bratří od první roty SS

a legionářů u Ludinců padla, někteří byli nezvěstni a několik zajato.

Pátek 20. 6. 1. rota SS útočila při mostě vodou, 2. a 3. rota s ženisty po lávce severně od mostu. Hladina Nitry bičována kulometným krupobitím, barvila se krví našich hochů. Již skoro u cíle byl do prsou zasažen i praporek Jelínek. Legionáři jej v dešti střel odnesli na polní obvaziště na nádraží. Gen. Mittelhauser osobně připnul umírajícímu hrdinovi na prsa válečný kříž a ten mu poděkoval: Jsem šťasten, že mohu umřít pro vlast!“ Praporek Jelínek byl pak odnesen do nemocnice, kde v noci zemřel.

Úterý 24. 6. o 5. hodině nastalo na celé frontě příměří. Dopoledne celý úsek na Žitavě obsadily oddíly domobranců a všechny ostatní útvary staženy do zálohy v Nových Zámcích. Dopoledne nařídil major Bonneau, aby v 15 hodin nastoupili k přehlídce na náměstí legionáři, námořníci, Stráž svobody. Když se novozámečtí obránce sestavili do čtverce, vykonal Bonneau přehlídku a pak měl k nim proslov.

Rozkaz č. 33 sokolskému praporu od velitelství praporu

1) Zítřejí odpoledne koupání všeho mužstva mimo službu stojícího v Zimním přístavu
2) Br. praporek Müller přišel 2 bratry naší sokolské stráže na Zimním přístavu střílející do improvizovaného terče, aniž by při tom v nejmenším hleděli na nebezpečí vznikající pro celé okolí. Zakazují proto co nejpřísněji všem našim strážím jakékoliv bezúčelné střelení. Střelné zbraně použijeme pouze k obraně osobní a k obraně svěřené nám a ne ku zábavám.

Instrukce od generálního k střežení neutrálního pásma ze dne 11. 7. 1919

Úloha četnictva a sokolů jest zakázati veškerou komunikaci mezi severním břehem a jihem od Ipoly, vyčistiti postupně krajinu od bolševiků převlečených za civily, kteří vstoupili do neutrálního pásma. Tito budou zatčeni a předáni vojsku předních stráží, jež zajistí eskortu do Levice. Seznam lidí takto zatčených a udáním místa a důvodu ku arestování bude odevzdán veliteli eskorty.

NA VLASTNÍ ÚTRATY – podpora od amerických Čechoslováků

Je nezpochybnitelné, že pro úspěch československé zahraniční akce a snahy o vytvoření samostatného státu znamenaly mnoho diplomatické aktivity exilových vůdců a bojová činnost legií v Rusku, Francii a Itálii. Ale nic z toho by nebylo realizovatelné, nebýt podpory ze strany našich krajanů v zahraničí. Protože oni byli těmi, kdo nejen jako dobrovolníci první vstupovali do Cizinecké legie a ve jménu české (československé) věci mířili na frontu, ale především ze svých mnohdy skromných prostředků financovali většinu zahraničního odboje.

Na začátku války se za hranicemi zatím ještě neexistujícího státu nacházelo nezanedbatelné množství lidí, kteří buď sami pocházeli z Českých zemí a Slovenska, nebo se tam narodil přinejmenším jeden z jejich rodičů. V Americe žilo více než milion Čechů a Slováků, ve Francii několik tisíc a přibližně tisícovka dalších ve Velké Británii. A naprostá většina z nich cítila, že přišel čas, kdy by měli pro svou starou vlast něco vykonat. Mezi nimi pak nemohli chybět ani sokolové, ostatně před válkou byli nejrozšířenější krajaňskou organizací v USA.

Vše začalo spontánním zakládáním dobročinných fondů pro zaopatření válečných vdov a sirotků v Českých zemích, iniciované v první fázi Československým červeným křížem v Chicagu a sokolskými svazy, které následovali i katolické spolky a socialisté. Další prostředky byly získávány z národních bazarů a sbírek při příležitosti různých oslav, z novoročních diplomů a národních kolků. V únoru 1916 pak slovenští sokolové vypsali i dobrovolnou sokolskou daň. Komplikující se možnosti transferu a redistribuce takto získaných prostředků v Rakousko-Uhersku a první kontakty vedené krajaňských organizací s představiteli čsl. zahraničního odboje nakonec vedly k rozhodnutí, že výtěžek z těchto sbírek půjde na podporu československé zahraniční akce usilující o dosažení národní suverenity. A vzhledem k rozsahu agitační a diplomatické činnosti a postupnému narůstání administrativního aparátu Čs. národní rady nešlo o malé sumy. Ze skromných začátků, kdy

se američtí krajané v prvních letech světového konfliktu soustředili především na financování humanitárních akcí a pro potřeby Masaryka a jeho spolupracovníků byly k dispozici jen zlomky z takto vybraných částek, se v okamžiku vstupu Spojených států do války v dubnu 1917 a možnosti otevřeně podporovat „naši českou věc“ od vyhlášení války Rakousko-Uhersku v prosinci téhož roku staly z tisíců dolarů desetitisíce a statisíce. Byla vyhlášena národní daň pro osvobození zemí česko-slovenských. V roce 1918 bylo vyhlášeno několik národních půjček a v listopadu pak další jednorázová národní daň, která vynesla rekordních 320 000 dolarů. Celkem se mezi americkými Čechy a Slováky podařilo vybrat cca 1,5 milionu dolarů, z čehož třetina šla na pomoc čsl. legiím a ze zbytku byl financován rozpočet Masarykův a Čs. národní rady v Paříži. Na začátku celé zahraniční akce však měly pro zajištění jejího fungování zásadní význam prostředky, které Masaryk získával od podporovatelů a sponzorů z řad amerických politiků a podnikatelů, z nichž na prvním místě stál Charles Crane.

Nábor dobrovolníků do čsl. vojska ve Francii, konaný mezi americkými krajanými, skončil fiaskem způsobeným problémy, s nimiž se akce potýkala. Na jejím počátku USA praktikovaly izolacionistickou politiku, a když pak došlo ke vstupu Spojených států do války, bylo možno agitovat jen mezi muži, kteří nepodléhali v USA branné povinnosti. Přes všechny tyto komplikace se podařilo

získat, zejména přispěním sokolských funkcionářů J. Čermáka a G. Kosíka, na 11 000 dobrovolníků, z nichž více než dva tisíce přepluly Atlantik a posílily naše jednotky ve Francii. Pro srovnání, v ruské armádě sloužila necelá tisícovka družiníků, rekrutovaných z krajanů z Ruska, francouzských Čechů vstoupilo do vojska cca 300–1000 dobrovolníků.

Slavnostní příjezd Masaryka do Chicaga. Záběr na automobil vezoucí TGM a průvod členů Jednoty dělnického amerického Sokola. Originál v MÚA AV ČR, fond TGM, sign. Odb1a-8-004.

Opominout nelze ani Čechoslováky, kteří na jaře 1917 v počtu cca 200 mužů, z nichž velkou část tvořili chicagští sokolové, vstoupili do kanadské armády. A stejně tak dobrovolníky hlásící se do americké armády v prvních měsících války, z nichž bylo 150 sokolů z Chicaga a dalších 120 z New Yorku. A samozřejmě i více než 40 000 Čechů a Slováků s americkým občanstvím, kteří byli v letech 1917–1918 do armády USA povoláni. Současné s americkými krajany vstoupilo téměř 300 mužů do armády britské.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, pomoc amerických Čechů a Slováků Masarykově zahraniční akci byla nemalá. A nezůstalo jen u peněžních sbírek. Například dámské spolky, tzv. Včelky, svépomocí vytvářely pletené oděvní doplňky pro čsl. vojáky ve Francii a v Rusku, chicagská Národně sociální vzdělávací beseda J. V. Friče realizovala rozsáhlou pomoc našim zajatcům v Rusku, Francii, Itálii a na Balkáně, kam vypravila přes 100 000 česko-amerických časopisů, knih, kalendářů a dalších tiskovin a v tomto výčtu by bylo možné pokračovat ještě dlouho. Tato finanční a hmotná podpora z Ameriky se nezastavila ani po skončení války a v prvních letech samostatného Československa do něj mířily nejen dolary, ale i potraviny, léky a šatstvo pro potřebné v hodnotě několikrát převyšující pomoc, které se československé akci ze strany krajanů dostalo v letech válečných. A i zde prokázali svou obětavost američtí sokolové. Navíc když byl na samém počátku války 24. srpna 1914 v New Yorku vytvořen Česko-americký výbor pro osamostatnění a podporu národa, stáli sokolové v jeho čele a výraznou roli hráli i později při zřízení a fungování Českého národního sdružení. Demonstrací myšlenky československé samostatnosti pak byl i sjezd obce sokolské v Americe konaný 14.–17. října 1918 v Clevelandu. A nelze vynechat ani skutečnost, že členem Sokola byl také Emanuel Voska, Masarykův spolupracovník, který vytvořil vlastní zpravodajskou síť a propagoval ideu samostatného československého státu v americkém veřejném mínění.

Když v květnu 1918 přijel Masaryk do Spojených států, dostalo se mu uvítání, za jaké by se nemusela stydět ani korunovaná hlava. A přitom v té chvíli byl oficiálně pouhým univerzitním profesorem a poslancem Říšské rady, na něhož byl v jeho domovském Rakousko-

Vítání TGM v Chicagu, špalír před hotelem Blackstone. Originál v MÚA AV ČR, fond ÚTGM I, sign. 1935.

Sokolský dorost v průvodu jde vítat TGM v Chicagu 5. května 1918. Originál v MÚA AV ČR, fond ÚTGM I, sign. 1929.

Uhersku vydán zatykač. Jenže zuřila válka, staré pořádky se hroutily a rýsovaly se kontury nové doby a v ní i prostor pro naplnění českých a slovenských národních tužeb, takže jeho příjezd byl náležitě propagandisticky využit jako manifestace československé suverenity a síly. 5. května zaplnily ulice Chicaga desítky tisíc Čechů a Slováků v národních a sokolských krojích. Tento početný průvod s vlajkoslávou a vyhrávajícími kapelami všeho druhu doprovázel Masaryka celé dvě a půl hodiny jeho cesty přes město, kterážto byla zakončena slavnostním přivítáním a pozdravnými projevy reprezentantů krajských organizací. Následovala cesta do Washingtonu, Bostonu a New Yorku a na závěr koncem měsíce velkolepé přijetí krajskou komunitou v Pittsburgu.

Léto a podzim roku 1918 věnoval Masaryk a jeho spolupracovníci jednáním se zástupci Slováků a především pak agitaci za československou věc mezi americkými politiky. Úspěšně. Zatímco v lednu roku 1918 prezident Wilson ve svých 14 bodech požadoval zajištění autonomního rozvoje pro národy Rakousko-Uherska, v září téhož roku již Spojené státy uznaly Čs. národní radu za faktickou vládu československého národa. Benešovi se totéž podařilo o měsíc dříve ve Velké Británii a na základě postoje těchto dvou velmocí posléze začátkem září podepsaly mezivládní smlouvu i Francie a Japonsko a v říjnu se připojila i Itálie. Pro další existenci Rakousko-Uherska již nebyl prostor.

Jan Chodějovský
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

PSALO SE v policejních protokolech a tisku před sto lety

Členové Dolnorakouské sokolské župy se těšili na slet ve Znojmě. Většina z nich cestu plánovala vlakem ze severozápadního vídeňského nádraží. Do Znojma se dostali ale jen někteří. Zaměstnanci drah společně s dalšími skupinami nedovolili vídeňským Čechům odjet, a to i za pomoci násilí.

Z protokolu:

Gustav Zajíc, nar. ve Vídni 10. 3. 1899, člen jednoty Sokol XVI., udává: Přišel jsem v sobotu dopoledne na nádraží v kroji pod pláštěm, bez čapky. Stál jsem s bratrem Koutným před čekárnami, právě když demonstranti přepadli bratra Müllera. Jak zbili jeho, shlédli nás dva a hrnuli se po nás. Bylo jich asi 20 a měli v rukou hole, židle ze zahrádky restaurační a s tím nás oba tloukli. Koutný utíkal na ulici, mne povalili na zem a řádně zbili. Roztrhali mi plášť a pomazali šaty. Měl jsem rány na hlavě a levou paži jsem dva dny necítil. V nejhorším přišla přece policie a toho želez. zřízence, který mne nejvíce tloukl, zatkla. Jistá paní mi snad chtěla pomoci, ale na tu se vrhl také. Šel jsem pak na druhou stranu ulice, kam vedl strážník onoho zuřivého želez. zřízence. Šel jsem pak znova na nádraží a setkal se s bratrem Melichem, jenž byl také v kroji pod pláštěm. Tu nás shlédl zase jeden želez. zřízence, roztrhl mi vše na prsou, až ulítaly knoflíky a dírky se potrhaly, a křičel: „Da ist wieder ana“ (tu je zase jeden). Po zmařeném zájezdu jsem jel domů. Měl jsem silné bolesti hlavy a v levé

paži. Nábrady žádám za plášť K 400 a K 1 000 bolestného.

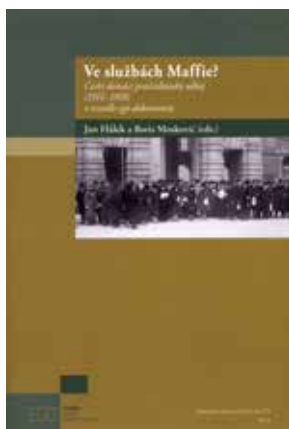
Z tisku:

Vídeňská spodina přepadla naše sokoly
Německá duše se projevila zase jednou v plné své nahotě. Bídá, proradná, zbabělá, vrhne se na několik desítek bezbranných, klidných občanů a uráží plnomocníka Československé republiky ve Vídni, dr. Fliedra s jeho chotí. Čin, který provedli němečtí násilníci v sobotu na severozápadním nádraží, křičí do celého světa a nutno bez ohledu přibíti ho na nejširší pranýř. Asi 300 sokolů chtělo v sobotu odpoledne ve 3 hodiny odejeti do Znojma na sokolský slet. Na severozápadním nádraží připraveno bylo pro účastníky státním sekretářem železnic Paulem pět vagonů. Když dostavili se sokolové na nádraží, bylo jim sděleno, že německo-nacionální železniční zřízenci a dělníci nenechají vlak se sokoly odjet. Zároveň začalo asi 200 výrostků, na peroně shromážděných a ozdobených německo-nacionálními odznaky, demonstrovati proti přicházejícím sokolům, kteří z největší části dostavili se v šatě občanském. Jen malá část měla stejnokroj, leč tento zahalen byl vrchním šatem. Demonstrace, které trvaly celou hodinu, zúčastnili se nejen zmínění výrostci, nýbrž i železniční zřízenci a dělníci, ba i velká část německého obyvatelstva, jež nalézala se již ve vlaku, a také četní „volkswehráci“. Na sokoly v krojích i v oděvu občanském i na ženy, které doprovázely sokoly, bylo máváno holemi ze všech stran a Čechům

spíláno nejsurovějšími nadávkami. Důvěrníci sokolské župy stěžovali si u nádražního velitelství, u velitele policejní stráže, jakož i u státního tajemníka vnitra. Policie chovala se však úplně pasivně. Vídeňské listy 30. 8. 1919

České provokace ve Vídni

Dostali jsme následující zprávu: Česká zpupnost ve Vídni přesahuje všechny dovolené hranice. To počíná konečně pomalu chápat také Vídeňák, který je přece všecko jiné než nacionální šovinista a v širokých vrstvách obecnstva počíná proto raziti si cestu hlubokého rozhořčení. Včera odpoledne táhlo několik set sokolů v národních kostýmech s trikolorou, kteří chtěli jeti na sokolský kongres do Znojma, na severozápadní nádraží. Už při opouštění tramvajových vozů počínali shromážděné obecnstvo provokovati českými výkřiky a písněmi, takže mu konečně došla trpělivost a energicky reagovalo. Četně shromážděnou policií povzbuzeni, pokračovali Češi ve svém vyzývavém chování, že se nálada obecnstva a železničářů stávala stále podrážděnější, žádáno, aby Češi své odznaky odložili a šli v civilu na peron. Ale aniž se o to starali, hrnuli se bez lístků na peron. Na to železniční zřízenci klidně odepjali lokomotivu a prohlásili, že dříve nepojedou, dokud nebudou sokoli odstraněni. At si toto „líčení“ srovná každý s protokolárními výpověďmi svědků a utvoří si o takovém „referování“ německého listu úsudek sám. Deutsches Volksblatt, 24. 8. 1919

VE SLUŽBÁCH MAFFIE?

Český domácí protirakouský odboj (1914–1918) v zrcadle ego-dokumentů

Jan Hálek – Boris Moskovič

Nakladatel:

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Nakladatelství Lidové noviny

Rok vydání: 2018

Rozsah: 214 stran

ISBN: 978-80-7422-636-6

Ego. Paměti, deníky, korespondence. Svazek 17

Svazek přináší edici memoárově laděných textů, které se vztahují k aktivitám Maffie během první světové války. Dosud nepublikované příspěvky osob, které rozličnými způsoby participovaly na domácím protirakouském odboji, jsou cenným a dosud opomíjeným zdrojem informací k vybraným aspektům moderních českých dějin. Edice obsahuje dvanáct ego-dokumentů vznikajících v éře první republiky, které mají z hlediska formy a okolností sepsání rozličný charakter. Právě tato skutečnost z nich ale činí mnohovrstevnatý a specifický historický pramen. Autoři příslušných textů (František a Vladimír Sísovi, Otokar Chlup, Josef-Záruba Pfeffermann ad.) rekapitulují své aktivity mezi lety 1914 a 1918 a zaznamenávají některé detaily o organizačním fungování Maffie. Avšak obsahově cenné jsou u jednotlivých příspěvků nejen popisované události, ale i doba a motivy vedoucí k jejich vzniku.

PAŘÍŽ 1919

Mírová konference očima poradců československé a polské delegace

Jan Chodějovský

Nakladatel:

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Nakladatelství Lidové noviny

Rok vydání: 2017

Rozsah: 470 stran

ISBN: 978-80-7422-270-2

Ego. Paměti, deníky, korespondence. Svazek 15.

Československá delegace, působící v souvislosti s mírovou konferencí v průběhu roku 1919 v Paříži, sice měla ve svém čele dva politiky, jimž sekundovalo několik sekretářů, ale většinu z jejích členů tvořili odborní poradci – inženýři, univerzitní a středoškolská profesoři, vojáci a lidé řady dalších profesí. Tito lidé se oně „velké politiky“ přímo neúčastnili, nicméně stáli v pozadí a udržovali celý mechanismus konference v chodu. O to cennější zdroj informací představuje dosud takřka neznámý deník Adolfa Černého, zachycující události od 6. ledna (odjezd z Prahy) do 12. září 1919 (oficiální večer na rozloučenou před odjezdem z Paříže). Jeho edice doplněná o korespondenci, kterou si vyměnili s domovem další odborní poradci z české, respektive polské, delegace Václav Vilém Štech a Kazimierz Ignacy Nitsch, nabízí neformální a autentický pohled do pracovní i společenské každodennosti lidí, kteří byli při tom, když se vytvářela podoba nové Evropy.